הלכה · משנה תורה · מפרשים · יצחק ירנן · ספר אהבה

יצחק ירנן על משנה תורה, הלכות תפילין ומזוזה וספר תורה

רבי אליקים גאטינייו

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

יצחק ירנן על משנה תורה, הלכות תפילין ומזוזה וספר תורה

רבי אליקים גאטינייו

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/יצחק-ירנן-על-משנה-תורה-הלכות-תפילין-ומזוזה-וספר-תורה/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק ג 4
הלכה טו 4
הלכה יז 4
פרק ד 4
הלכה ב 4
הלכה ד 5
הלכה ה 5
הלכה י 6
הלכה יא 6
הלכה יג 6
הלכה טו 7
הלכה כד 8
הלכה כה 9
פרק ז 10
הלכה ב 10
פרק י 11
הלכה ב 11
הלכה ז 13

פרק ג

הלכה טו

עיין מ"ש מרן דפסק רבינו כת"ק וכמ"ש הרב יד אהרן הל' תפילין סי' ל"ב הגהת ב"י. ומ"מ אחרי ראות מ"ש מהר"ם ישראל שם והרב תוס' יו"ט בגיטין פרק השולח נראה בבירור דלא ס"ל לרבינו האי כללא דכל מקום ששנה רשב"ג הלכה כמותו וכ"כ רש"ל הביא דבריו הב"ח או"ח סי' תל"ג ס"ק י"א וז"ל הרי"ף והרמב"ם לא ס"ל האי כללא דכל מקום ששנה רשב"ג וכו' יעו"ש. ומן התימה על הרב יד אהרן נר"ו שם שתמה על רש"ל דבכל ספר היד פוסק הלכה כרשב"ג וכו' וכ"כ גם מרן בפי"ב דמעשר הי"ז, וליתא וכדכתיבנא. גם מה שתמה הרב הנזכר נר"ו במ"ש על שם הרי"ף דלא ס"ל האי כללא ממה שהרי"ף גופיה הביא בפרק גט פשוט דהאי מימרא דר' יוחנן כל מקום ששנה רשב"ג וכו' הלכה כמותו יעו"ש, הן אמת דכך פסק הרי"ף שם ברם רש"ל כתב כן ע"פ מ"ש הרא"ש פ"ה דב"ק דף מ"ט וז"ל הרי"ף הביא המשנה כצורתה ולא פי' במאי פליגי משום דסבר דהלכה כרבנן דלית ליה האי כללא דר' יוחנן כל מקום ששנה רשב"ג עכ"ל, ומי לנו בקי בדברי הרי"ף יותר מהרא"ש ז"ל וכ"כ עוד הרא"ש כן לדעת הרי"ף בסוף כתובות גבי מתני' ג' ארצות יעו"ש. ומן התימה על הרא"ש פרק גט פשוט הביא דברי הרי"ף וז"ל וליתא לדרשב"ג וכו' דאמר ר' יוחנן הלכה כרשב"ג חוץ מערב וצידן וכו', וצריך לדחוק מחומר הנושא דמ"ש הרי"ף כן, הוא אפי' לר' יוחנן דאמר הלכה כרשב"ג כאן ליתא לדרשב"ג וכ"ש לדידן דלית לן הא דר"י דאמוראי נינהו ואליבא דר"י. ולפ"ז לא קשיא מה שהשמיט מעשה דצידן דמתני' כיון דכתב מימרא דר' נתן בסוף פ"ג דנדרים.

הלכה יז

תפילה של ראש אין עושין אותה של יד. ועיין מ"ש הרב ב"י סי' מ"ב וסיים ומנא ליה לומר שסובר הרמב"ם כן. ועיין מ"ש גם בבדק הבית. ונראה לענ"ד דכיון דלא חילק רבינו בין אתני ללא אתני מוכרח דלא ס"ל לחלק בהכי והיינו טעמא דעד כאן לא קאמר בש"ס דמהני תנאי אלא למאן דס"ל הזמנה מילתא היא דהיא מילתא כחושה ברם לגבי מעשה לא מהני דלא ס"ל כרבינו ירוחם ומהר"י אבוהב דלא חילקו בין הזמנה למעשה.

פרק ד

הלכה ב

ושל יד קושר אותה וכו'. כתב הכנה"ג באו"ח סי' כ"ז משם (אומרם) [מור"ם] דמי שאין לו יד שמאל פטור מן התפילין, ותמה עליו החבי"ב דאי מיירי באין לו זרוע גמ' ערוכה

היא פרק הקומץ וכו' וסיים דאולי איירי באין לו יד יעו"ש. וודאי דכתב הרב כן משום דלא ראה דברי הר"מ איסרלס וכמו שיעד בתחילת דבריו דהא מדבריו משמע דאיירי באין לו זרוע שכתב וז"ל נראה דאינו מניח כלל וראיה מחליצה דאיטר רגל ימין חולץ בשמאל לדעת מקצת הפוסקים ואפ"ה אי נקטעה רגלו אינו חולץ כלל וכו'. ואי איירי באין לו זרוע כלל ניחא דמייתי ראיה משם ברם אי איירי בגידם מה ראיה מייתי מחליצה שאני התם דאינו חולץ כלל משום דהחליצה היא ברגל עצמו וכיון שאין לו רגל לאו בר חליצה הוא כלל משא"כ כאן בתפילין שהוא בזרוע כיון דיש לו זרוע יכולים אנו לומר שיניח בימין כיון דבר הנחה הוא או בשמאל עצמו כיון דיש לו זרוע. ואף שלזה יש לדחות דאין מזה קושיא כלל דאה"נ דאיירי באין לו יד ומייתי ראיה מחליצה דגם התם חלצה מן הארכובה ולמטה חליצתה כשרה וכך פסק רבינו פ"ד מחליצה מ"מ לפחות הו"ל להביא הך סוגיא ולא לילך לעצות מרחוק. ועוד דהתוס' ז"ל בפירוש ס"ל דמי שאין לו יד חייב והו"ל להזכירם לפחות אשר מזה מוכח דאותה שעה נעלם ממנו סוגיא זאת ואיירי הרב באין לו זרוע והפנים חדשות לא נתן אל לבו בזה אלא לציין פסקי ההלכות. וכן נראה ממה שפסק מור"ם עצמו בהגהת שו"ע גידם שאין לו יד רק זרוע יניח בלא ברכה, נמצא דמ"ש בתשובה שלא יניח כלל איירי באין לו זרוע כלל. וכן [דעת] המג"א ז"ל שמ"ש בתשובה איירי באין לו זרוע, שהקשה עליו דש"ס ערוך הוא דאין לו זרוע פטור מן התפילין.

הלכה ד

תפילה של ראש אינה מעכבת של יד. כתב רבינו בס' המצוות וז"ל מצות עשה י"ג היא שציונו להניח תפילין וכו' ואלו השני מצוות לא יתחייבו לנשים דכתיב למען תהיה תורת ה' בפיך ונשים אינן חייבות בתלמוד תורה וכו' עכ"ל. ועיין בש"ס קדושין דף ל"ג איתא הכי ותפילין גמר מתלמוד תורה מה ת"ת נשים פטורות אף תפילין נשים פטורות ונקיש תפילין למזוזה וכו' תפילין לת"ת איתקוש בפרשה ראשונה ושניה.

הלכה ה

אבל אם הניח שתיהן מברך ברכה אחת והיא להניח תפילין. עיין להרב משל"מ שהצריך עיון בדברי הרא"ש, וכתב עליו הרב מרכבת המשנה נר"ו שהבין שמ"ש ואני מברך שנים היינו בשל ראש ולכן הקשה דאיהו כתב דאין לברך אלא אחת. ואגב שיטפא לא דק דאחר שבירך בשל יד להניח לא אמר אדם מעולם שיברך בשל ראש שנים ועד כאן לא קאמרי ר"ת ודעימיה דיברך שנים בשל ראש אלא בשח בינתיים וכן היכא שאין לו אלא תפילה של ראש ברם היכא דבירך בשל יד אינו מברך בשל ראש אלא אחת דברכה

של יד קאי גם אשל ראש, ומאי דקשיא ליה הוא דבתשובה ראשונה כתב דברכה של יד שייכא גם לשל ראש כנראה דס"ל דברכה א' די לשניהם ומתשובה שאחריה משמע דס"ל דמברך שנים להניח בשל יד ועל מצות בשל ראש זה ודאי כוונתו בקושיא זאת. ברם לא קשיא וכמ"ש הרב נר"ו דמ"ש בתשובה ראשונה שייכא היינו דקאי גם לשל ראש דאי לא קאי עליה צריך לברך שנים ופשוט.

הלכה י

זמן הנחת תפילין ביום ולא בלילה וכו'. עיין מ"ש מרן וכדתניא בהדיא וכו'. וקשה לי טובא במ"ש דכל תנאי דברייתא קמייתא ס"ל דלילה לאו זמן תפילין והא רבי יעקב אמר עד שתכלה רגל מן השוק וחכמים אומרים עד שישן ומשקיעת החמה הוי לילה ולמה יחייבו עד זמנים אלו אלא ודאי דס"ל דלילה הוי זמן תפילין, ואפי' אם הוא לבוש בהם צריך שיסלקם אי ס"ל לילה לאו זמן תפילין כיון דקפיד רחמנא וכתב קרא ושמרת ולמר בעשה ולמר בלאו וכן בני מערבא דס"ל לילה לאו זמן תפילין הוו מברכי לשמור חוקיו. הן אמת דרש"י כתב דסברי לילה לאו זמן תפילין מ"מ כבר כתבו התוס' להיפך דס"ל לילה זמן תפילין אלא דמר עביד הרחקה יתירה ומר לא עביד וודאי מאי דניידי התוס' מפירוש רש"י הוא ממאי דכתיבנא וא"כ לפחות היה לו למרן לומר דרבינו ס"ל כפירוש רש"י ולא לסתום. ועוד בב"י סי' ל' בשנותו את טעמו דהרא"ש והטור דס"ל דלילה זמן תפילין דלמדו כן מהאי ברייתא וכהתוס' ומדבריו נרמז שהכרחם הוא כמ"ש לענ"ד וכ"כ בסתם והיה לו לומר דזה כדעת התוס' באופן דבב' המקומות סתם. עוד כתב מרן והלכה כר"ע מחבירו ע"כ. ויש לדקדק דמה שייך בזה לומר הלכה בדבר דלא נפק"מ לענין דינא יהיה מכתוב זה או מזה.

הלכה יא

מי שהניח וכו'. וכתב מרן ההיא עובדא דרבינא וסיים ומאחר שרבינו פוסק כמ"ד לילה לאו זמן תפילין, וכ"כ בב"י סי' ל'. ולא ידעתי אמאי הוצרך לזה והא בסמוך הל' י' כתב דפלוגתייהו בהנחה לכתחילה מדאמר ומודים וכו' כנראה דכשהם מבעוד יום אין צריך לסלקם יעו"ש.

הלכה יג

וכל הטמאין כולן חייבין וכו'. והוא מש"ס סוכה דף כ"ו וממנה תמה מרן בב"י סי' ל"ח על הכלבו שכתב על שם הר"ם וז"ל ועל הבחורים אשר מהרהרים אפי' בשעת ק"ש לא יניחו תפילין, ותמה עליו מהך ש"ס וסיים הרי בהדיא דמשום הרהור לא מיתסר וסיים ואפשר לומר דהר"ם מפרש וכו'. פירוש דבריו דקשיא ליה ע"פ פירוש רש"י דפי'

שמא יראו קרי וכו' ואהא קאמר לימא וכו' ומשני בנשותיהן עמהן נמצא דאפי' בקרי אין קפידא וקשיא דתיפוק ליה משום הרהור וכדעת הר"ם ואהא תירץ דיפרש דקס"ד דהם בעלי קריין וכו' ולעולם דאי מהרהר בהם אסור ולענ"ד עדיין קשיא דניחא כשנקשה על אופן זה ברם כשנקשה ממסקנת הש"ס דמוקי לה בהרגל דבר ותיפוק ליה משום הרהור לחוד מה יענה הרב ז"ל. ואין לומר דכשנקשה הכי נתרץ דהכלבו כתב על קצת בחורים שמהרהרים ולא שכולם מהרהרים בודאי בש"ס דקתני הילדים סתם הוכרח לאוקמי בנשותיהן עמהם דבזה איירי דעדיין קשה דנוקמא במהרהרים דמאי חזית באוקימתא זאת יותר מזאת ואולי חדא מינייהו נקט.

מצטער וכו' פטור מן התפילין. עיין בב"י או"ח סי' ל"ח כתב וז"ל ומצאתי בס' ארחות חיים על שם הר"ם מצטער וכו' פטור עכ"ל. ואתמהא מה מציאה היא זאת דהכי כתב רבינו הכא ואי קאי להר"ם אחר למה הלך לעצות מרחוק יביא הדין על שם רבינו דליכא חידושא משם יותר [א"ה. עיין בבדק הבית שתיקן]. ועיין מ"ש מרן בכ"מ משם הר"ר מנוח ומה שהשיב עליו מרן. ולענ"ד גם מצד אחר איכא למשדי נרגא דהחושש בראשו אין בידו כי היכי דנימא איבעי ליה ליתובי דעתיה לא כן במצטער במילי דעלמא דהוי דבר חוץ מגופו כמו טבעה ספינתו בים וכן על זה הדרך אפשר דחייב ואמר איבעי ליה ליתובי דעתיה, וחילוק זה איתיה בש"ס סוכה דף כ"ה. ומדברי מרן בב"י נראה דס"ל דפי' מצטער שכתב הר"מ היינו מחמת חולי, שכתב אחר מ"ש דין מצטער וז"ל ולפ"ז אפשר לפטור כל חולה אם הוא מצטער. ופירוש דבריו כיון דהכל תלוי בצער אין הפרש בין חולה לחולה ולהכי נקט הר"מ מצטער כדי לכלול כל חולה ברם בלא חולי אמרינן איבעי ליה ליתובי דעתיה ואין זה במשמעות לשון הר"מ ויש לבע"ד לחלוק בזה.

הלכה טו

לא שינת קבע ולא שינת עראי. כתב רבינו יונה פרק מי שמתו ולא גזרינן עראי אטו קבע דשאני גבי סוכה דשינה עצמה אסורה אמרו דגזרינן עראי אטו קבע אבל גבי תפילין דאפילו שינת קבע עצמה לא אסרו אלא משום שמא יפיח ולא עבדינן גזירה לגזירה עכ"ל. וקשה לי דלפי חילוק זה מה הקשה בש"ס סוכה דף כ"ו על מאי דתני שם אוכלין עראי חוץ לסוכה ואין ישנים שנת עראי חוץ לסוכה מאי טעמא אמר רב אשי גזרה שמא ירדם א"ל אביי אלא הא דתניא ישן אדם שינת עראי בתפילין אבל וכו' ליחוש שמא ירדם אלא אמר ר' יוחנן וכו', ומאי קשיא הא שנא ושנא דבתפילין הוי גזירה לגזירה ולכן עראי שרי לא כן בסוכה דהוי חדא גזירה ולכן אפי' עראי אסור ודוק.

הלכה כד

בית וכו' אסור לשמש מטתו וכו'. וכפירוש רש"י בש"ס ובב"י סי' מ' כתב על שם הר' יונה דנראה מדבריו דכי הוו שניהם אינן כליין אפי' עשרה כחד דמו וכו' יעו"ש. והן אמת דכפי הלשון המוצג לפנינו נראה כן מדבריו ברם אין הדעת סובלתו דאדרבא יותר טוב שלא יהיה כליין מכליין ובלא ימנע איזה מהן טוב מחבירו אי כליין טוב משאינו כליין א"כ כשהן ב' כליינים יותר טוב ואי שאינו כליין טוב מכליין בשניהם שאינן כליינים יותר טוב וכי גזרה היא זו אם קבלה נקבל. והרב בית חדש הגיה בלשונו ובמקום אפילו עשרה שאינן כליין כתב שהן כליין ופירש דסד"א דכשם דאי איכא עשרה כליינים אינו מועיל כי אם לאחד כך צריך עשרה שאינן כליינים וכו' יעו"ש סיום דבריו. ואני הדיוט תמהני עליו אם יצאו דבריו מפיו וכי מתורת ביטול אתינן עלה דס"ד דצריך עשרה שאינן כליינים נגד הכליינים הא כל הפסול מאלו (ההי') [העשרה] הוא משום דהוו כליינים דאי הוו שאינן כליינים מי לא מודה דמועיל וכי משום דאיתוספו כליינים נפסלו שאינן כליינים אתמהא.

ולענ"ד אי לא דמסתפינא היה נראה להגיה עוד ולהוסיף תיבת לא וכצ"ל כלומר לא תימא עשרה שהן כליינים לא דמי לכלי אחד וכו' וכמ"ש שם הלשון הב"ח. וה"פ דבא להוציא פירוש אחר בגמ' דאפשר לפרש לזה פי' לא שנו דסגי כלי בתוך כלי אלא בכלי שאינו כליין כלומר דשניהם צריך שלא יהיו כליינים ברם כל כליין אם אחד מהם כליין אפי' עשרה שכולן כליינים עם אחד שאינו כליין כחד חשוב כלומר ואינו חשוב מתוכן אלא השאינו כליין וצריך גם אחר שאינו כליין עמו שאותם כליינים כלא חשיבין וזהו שאמר לא תימא עשרה שהן כליין לא דמו לכלי אחד כלומר דלא חשיב לכלל וכמ"ש אלא אפי' עשרה שהן כליין דיינינן להו ככלי אחד כלומר דפי' הש"ס דקאמר אבל כלי כליין אפילו עשרה כחד מאנא דמו הוא מועיל לחד וסיים מיהו אפילו כלי אחד לבדו שאינו כליין לא נתמעט מאחד וכו' כלומר ההפרש שיש בין כליין לשאינו כליין הוא דשאינו כליין סגי בשנים או לפחות אחד שלא יהיה כליין אבל שניהם כליינים לא מהני ואפי' עשרה לאחד ונמצא לפעמים עשרה כליינים לא מהני אפי' לאחד, לא כן שאינו כליין לעולם אחד נחשב לאחד וזהו שאמר אפילו וכו' לא נתמעט מאחד וכו' והוא נכון וחריף וכן ראיתי לכמה גדולים שהגיהו כרצונם.

ואם הניחם כלי בתוך כלי מותר להניחן וכו' שלא כנגד ראשו. הכי אמר ר' ירמיה בברכות דף כ"ד והיכא מנח להו אמר ר' ירמיה בין כר לכסת שלא כנגד ראשו וכו'. והקשו בתוס' אימא שלא כנגד ראשו וכו' ותירצו דא"כ מאי איריא בכובע וכו' עכ"ל. פירוש

לדבריהם דמשו"ה הקשה המקשה מר' חייא ולא מברייתא דלעיל דאי מההיא יש לומר שלא כנגד ראשו אבל מדר' חייא מדצריך כובע משמע אפי' כנגד ראשו והוי איפכא ולזה תירץ לו המתרץ דאה"נ דמשום כובע הוא דהתיר והיינו טעמא דכל דאיכא כובע אף דהוי תחת ראשו הוי שלא כנגד ראשו דמפיק למורשא לבר ונמצא שלא כנגד ראשו. וזה נראה כונת הרשב"א בחידושיו שאחרי כותבו דברי התוס' סיים וז"ל ומיהו לכובע למי שנותנן תחת מראשותיו ממש לא מעלה ומוריד עכ"ל, ור"ל הכי. ומיהו אף דהמקשה הבין דכל דאיכא כובע שרי אפי' תחת מראשותיו לפי המסקנא לקושטא דמילתא תחת מראשותיו ממש לא מעלה ומוריד אלא ההיתר בהוציא המורשא לבר דהוי שלא כנגד ראשו, ולאפוקי מהרב יד אהרן סי' מ' שפירש בכוונת התוס' וכוונת הרשב"א שלענ"ד הם דברים זרים דכיון דאמר דמשום הכובע הוא דהתיר ר' חייא איך אמרינן דהכובע אינו מעלה ומוריד יעו"ש. וע"פ מה שבירתי דבריהם ז"ל אין מובן למ"ש הט"ז סי' מ' סק"ג בדבריהם וק"ל.

הלכה כה

קדושת תפילין קדושתן גדולה וכו'. כתב כנה"ג סי' כ"ה דמי שאין ידו משגת לקנות ציצית ותפילין ציצית קודם ששקולה ככל התורה כולה ובשירי סייע עצמו מהנימוק"י שכתב דיקדים ציצית לתפילין משום דציצית שקולה כנגד כל המצוות ועוד שהוא תדיר עכ"ל. והקשה הרב בני חיי דמאי ראיה מייתי מהנימוק"י שאני התם דאיירי לקדימה. ושוב כתב דאפשר דהא בהא תליא דכיון דקודם נדחה האחרת מפניה וכההיא דכתב הרמב"ם פי"א דבכורים היה הוא לפדות וכו' ולעלות לרגל ואין לו כדי לשניהם פודה את בנו ואח"כ עולה לרגל שנאמר כל בכור בניך תפדה ואח"כ ולא יראו פני ריקם הרי דמדין קדימה דקדם בקרא למדנו דהיכא שאינו יכול לעשות שניהם שנדחה מפניו זה תוכן דבריו. ולא ידעתי דמיון זה דמה להההיא דפדיון ועלית רגל דקרא כתב תחילה כל בכור בניך תפדה ואח"כ ולא יראו פני ריקם ומאן לימא לן דלענין קדימה היא ולא לומר דאין לו לעשות שניהם דפדיון קודם וזה נדחה מפני זה ולא דקרא בקדימה איירי ולמדינן מינה להיכא דאי אפשר לעשות שניהם משא"כ הכא דבפירוש כתב הנימוק"י דיקדים ציצית לתפילין דאפשר לומר דדוקא לענין זה כ"כ הנימוק"י ולא להיכא דאי אפשר לעשות שניהם.

והנראה לי בכוונת הכנה"ג דרצונו להורות דהא מיהא לענין קדימה ס"ל להנימוק"י דגדולה מצות ציצית ואנן בדידן ס"ל דאף באין יכול לעשות שניהם ציצית קודם. ומהר"י הכהן בן ארדוט נר"ו בס' בית דוד הביא עוד סיוע כעין מ"ש הרב בני חיי ודבריו מתמיהים

דממקום שבא אינו ענין לנידון דידן יעו"ש. ולמאי דמתמהי עליה דהיאך קודם ציצית לתפילין כיון דמציצית פטור דאינו לבוש בת ארבע כנפות ובתפילין חייב היאך יעשה הפטור ויניח החיוב נראה דמ"מ כיון דמביא עצמו לידי חיוב בלבישתו קודם לתפילין כיון שיש לו כ"כ חשיבות ששקולה כנגד כל המצות ועל ידו יזכור את ה' ואין קבלת עול מלכות שמים יותר מזה והא דלא אחשביה ר' יוחנן דאמר הרוצה שיקבל עול מלכות שמים יפנה ויטול ידיו ויניח תפילין היינו משום דציצית כבר הוא לבוש מבלילה כמ"ש במקום אחר הל' ציצית יעו"ש בחי', ואה"נ דגם בציצית יש קבלת עול מלכות שמים כיון שעל ידה יזכור כל מעשה ה' הגדול והנורא וכיון דהא מיהא אחר לבישתו שפיר מתחייב אהני לן כל הני דוחקי להביאו לידי חיוב כנ"ל כונת הרב. או כמ"ש הרב הלבוש שלא הזכיר ציצית לפי שעטיפת ציצית הוא חובה מוטלת עליו מיד שילבש ויתכסה עצמו בבוקר יעו"ש.

פרק ז

הלכה ב

והמלך מצוה עליו לכתוב וכו'. ובספר המצוות כתב מצות עשה י"ז היא שצונו שיהיה כל מלך יושב למלוך כותב ספר תורה לו לעצמו וכו' עכ"ל. ולכאורה קשה דבפי' המשנה פ"ב מסנהדרין כתב וז"ל ויכתוב שני ס"ת שלמים וכו' וי"ל דמ"ש בפירוש המשניות היינו אם לא היה לו ס"ת בהיותו הדיוט דצריך שיהיו לו שתים ברם אם היה לו ס"ת בהיותו הדיוט די באחד מחדש וכ"כ בפירושו כאן לא היה לו ס"ת קודם שימלוך צריך לכתוב אחר שמלך שני ס"ת וכו'. ובפ"ג מהל' מלכים הוסיף עוד שאף אם היה אחד משל אבותיו די בשיכתוב אחד אחר שמלך. ותמה עליו מרן דהוי היפך הש"ס יעו"ש, ויישב בדוחק דמאי דאמר בש"ס שלא יתנאה בשל אבותיו היינו באותו שחייב המלך להוסיף משום היותו מלך אבל במי שחייב אף בהיותו הדיוט יכול להתנאות בשל אבותיו יעו"ש. ולשון לא צריכא לשתי תורות דקאמר בש"ס לא משמע הכי וגם מלשון שכתב רבינו הכא בהל' ס"ת לא משמע הכי ויותר תימה דשם בספר המצוות מצוה י"ח הביא לשון הש"ס דלא נצרכא אלא לשתי תורות ופי' וז"ל כלומר שהפרש יש בין מלך והדיוט כי כל איש חייב לכתוב אחד והמלך שנים וכו' דזה מורה דכוונתו דגם שנים אי אפשר להתנאות בשל אבותיו וזה סותר למ"ש במצוה י"ז דדי באחד מחדש באופן דהכל מגומגם.

פרק י

הלכה ב

אסור לאדם למכור ס"ת. פ' בני העיר אמר רשב"ג אפילו אין לו מה יאכל ומכר ס"ת או בתו אינו רואה סימן ברכה. וכתב מרן ביו"ד סי' ע"ר וז"ל ומשמע דכיון דאינו רואה סימן ברכה אסור למוכרו. וכתב המשל"מ ז"ל וז"ל והא דכתב מרן באו"ח סי' תקפ"ה דהא דקאמר אינו רואה סימן ברכה משמע דליכא איסורא שאני הכא דכיון דחלוקת ההתר לא היתה אלא כדי שיהנה מאלו המעות א"כ כיון דאמר דאינו רואה סימן ברכה פשיטא דאסור אלו דבריו. ולישנא דמרן משמע דמשום דאמר אינו רואה סימן ברכה הוא דדייקינן דאיסורא איכא והוי היפך מ"ש בסי' תקפ"ה. והט"ז ביו"ד סי' ע"ר קשיא ליה על מרן דאמר דכל דאינו רואה סימן ברכה איכא איסורא מש"ס דפ' מקום שנהגו דאמר שם סימן ברכה לא חזי שמותי לא משמתינן דנראה דאיסורא ליכא ותירץ דכיון דתני ברישא לא ימכור דנראה איסורא וסיים יתר על כן וכו' אינו רואה סימן ברכה משמע דגם איסורא איכא כמו ברישא אלו דבריו. וגם זה אינו צודק בלשון מרן וכמ"ש דלא תלי ליה בתחילת לשון הברייתא ודוק, ולא הרגיש מדברי מרן דסתרי אהדדי כנראה שלא זכר שר ממ"ש באו"ח. ומ"מ ע"פ תירוצו למה שהקשה מהש"ס יתיישב גם למרן דלא תיקשי דבריו אהדדי על דרך שתירץ המשל"מ. ועיין להשיירי כנה"ג או"ח סי' תס"ח הגהת ב"י וביו"ד סי' ע"ר שחתר בענין זה אי כשאינו רואה סימן ברכה איכא איסורא או לא ולמה שהקשו דברי מרן אהדדי לא מצא מענה.

וראיתי להרב מקראי קודש דף ר"ג דקא מתרץ לדברי מרן והוא דחוק בלשון מרן דאינו מורה הכי, והוא כתב דלא קשה מידי. ואני הדיוט עד השתא הכא לא ראיתי דברי מרן דסי' תקפ"ה במקומן וכדו דראיתי לשונו לא ידענא מאי אידון בה ותמיה אני על כל התמהים עליו מה ראו על ככה לתמוה דליכא קושיא כלל ועיקר וז"ל שם וכן משמע בפרק מקום שנהגו דת"ר ד' פרוטות אין בהן סימן ברכה וחד מינייהו שכר מתורגמן וכו' ואם איתא דאיכא איסורא לא הו"ל לומר אין בהם סימן ברכה אלא שאין רואין סימן ברכה אלו דבריו הרי דאומר דכל דאומר אינו רואה סימן ברכה ר"ל דאיכא איסורא אלא כשאומר אין בהם סימן ברכה ר"ל וליכא איסורא נמצא דבריו מכווני אהדדי.

והנה מדברי רבינו נראה דאף בס"ת דיחיד אסור למוכרו אם לא ללמוד תורה וכו' והוא יחיד דלכולהו רברבתא ס"ת דיחיד שרי למכור ואף שלא מכרו ללמוד תורה וכו' יעו"ש במרן חלק או"ח סי' קנ"ג ויו"ד סי' ע"ר. ואף דבדברי הרא"ש לא משמע אלא אי מכר ולא לכתחילה לאו דוקא וכמ"ש הפרישה ודרישה שם ס"ק כ' יעו"ש. וראיה מדברי

בנו באו"ח ויו"ד שהביא דינו זה כתבו בלכתחילה וכן בקיצור פסקי הרא"ש יעו"ש, ורבינו הוא יחיד בדבר זה ואמטו להכי לא פסק מרן כוותיה וז"ל מרן סי' קנ"ג סעיף י' יש אומרים דיחיד בשלו אפילו בס"ת מותר למוכרו ולעשות בדמיו כל מה שירצה ויש מי שאוסר וכו' עכ"ל. ורצונו לפסוק כיש אומרים שהם רבים משא"כ האוסר שהוא יחיד ואף שהביאו באחרונה וכמו שמצינו דוגמתו כשכותב יש מי שאומר וכו' להיתר ורב פלוני אוסר שכתב השיירי כנה"ג או"ח סי' ש"כ הגהת ב"י אות ז' דכוונתו לפסוק להתירא והביא הפוסק האוסר להורות שיחיד הוא האוסר ואף כאן הוא הדין, שכתב ויש מי שאוסר להורות שיחיד הוא האוסר ומכאן ראיה לדברי השיירי כנה"ג. וכן דוגמא אחרת כיוצא בזה כשכותב בשו"ע סברא א' בלשון יש אומרים והב' בלשון יש מי שאומר שדעתו לפסוק כיש אומרים קמא שהם רבים ולא כיש מי שאומר שהוא יחידאה וכמ"ש הגינת ורדים חלק אהע"ז כלל ד' סי' ל' דמדשינה וכתב בתחילה בלשון רבים ואח"כ בלשון יחיד להורות דהלכה כרבים וכ"כ בכנה"ג חלק חו"מ סי' כ"ה בהגהת ב"י כללי הקים לי אות נ"ב דכל דכותב יש מי שאומר הוא יחיד. ואף שבשיירי כללי הפוסקים כתב דאפשר יש מי שאומר הוי שנים, מ"מ היינו כשכותב יש מי שאומר לחוד אבל כשמתחילה כותב יש אומרים ומסיים ויש מי שאומר או יש מי שאוסר ודאי דהוי יחיד ודוק.

ודע דממקום שבא השיירי כנה"ג בכללי הפוסקים דגם יש מי שאומר הוי שנים והוא מדברי מרן בספרו הקצר [יו"ד סי' פז ס"ח] גבי מי חלב, לא מצאתי מאומה וליכא שם אלא יש מי שאוסר והוא מיחידאה הוא ה"ר אליעזר יעו"ש, ולא ידענא מאי אידון בה, ואם באולי הוא אמת ואנוכי לא ידעתי מ"מ ליכא בתחילה יש אומרים בלשון רבים ואחריו יש מי שאומר, ונמצא א"כ עדיין דברי הגינת ורדים אמת ושניהם יכונו ואיך כתב היד מלאכי כללי מהר"י קארו סי' ס"ז לא תציתו להאי כללא מכח ההיא דכלל השיירי כנה"ג.

איך שיהיה כאן פסק מרן דלא כרבינו אלא כרבים החולקים ומ"ש ביו"ד לאסור בסי' ע"ר הוא הברייתא כפשטא דקאי בס"ת של רבים דאיכא איסורא הדרן לקמייתא דכתב מרן בב' המקומות דכל דאמרו אינו רואה סימן ברכה איסורא איכא וכן הוא גמרא ערוכה בב"ב דף קנ"א ע"א ספר תורה מאי כיון דלא מזדבן דאסור לזבוני לאו נכסי הוא או דילמא כיון דמזבן ללמוד תורה וכו' נכסי הוא וכו' ע"כ. הרי דקרי ליה איסורא ומן התימה על כל המבינים בהך ברייתא גופא דרשב"ג דאמר אינו רואה סימן ברכה דאיסורא ליכא יעו"ש במרן ב"י חלק או"ח סי' קנ"ג וביו"ד סי' ע"ר ודוק.

והמג"א בסי' קנ"ג ס"ק כ"ב על מ"ש מרן יש אומרים יחיד בשלו מותר למכור ואפילו ס"ת כתב צ"ע דבחו"מ סי' רמ"ח סי"א כתב האומר נכסי לפלוני ס"ת הוי בכלל או כיון דלא מזדבן לא הוי בכלל נכסי ובשל יחיד מיירי דאי הקדישו פשיטא דלא מצי יהיב וצ"ל דמ"ש הכא הקדישו כלומר שנתנו לבית הכנסת לקרות ולא הקדישו ממש ואפ"ה אסור למוכרו ובהכי מיירי בחו"מ, ומ"מ צ"ע דהיה לו לפרש והקושיא היא מובנת דאיך התירו למכור והתם מספיקא אי שרי או לא. ברם מה שתירץ לא ידעתי דכתב דבין הכא והתם נתנו לבית הכנסת לקרות וא"כ עוד היום קשיא כדמעיקרא ואף גם זאת מגומגם הלשון והנראה יותר שהכל הוא קושיא וליכא תירוץ ואף דלא אתי שפיר סוף הלשון וצריך לתקנו.

הלכה ז

בית שיש בו ספר תורה וכו' בית אחר. ועיין מ"ש מרן דס"ל לר' יהושע בן לוי דחלוק דין ס"ת מדין תפילין דבס"ת כל שיכול לעשות מחיצה י' טפחים צריך לעשות ולא די בכלי תוך כלי וזו היא דעת רבינו אף שלא בא מפורש יפה בדבריו. ולענ"ד לא באתי לכוונתו חדא דהיאך נאמר דריב"ל פליג אברייתא דהברייתא אמרה בפירוש דמועיל בכלי תוך כלי וריב"ל פליג ומצריך גם עשרה טפחים ונפסוק הלכה כריב"ל נגד הברייתא. ועוד דבפירוש כתב רבינו התיקון דכלי תוך כלי וסיים או עד שיעשה מחיצה וכן בפ"ד דתפילין הכ"ד לא כתב בס"ת אלא תיקון דכלי תוך כלי ולא סיים או עד שיעשה מחיצה הרי דפוסק כהברייתא ולא כריב"ל.

ולענ"ד נראה שדעת רבינו הוא דתיקון דמחיצה י' טפחים קלישא מתיקון כלי תוך כלי ולכן בתיקון כלי תוך כלי אפי' שיש לו בית אחר מועיל לפי שהוא תיקון נאה משא"כ תיקון דמחיצה דמועיל אי לית ליה ביתא אחרינא ברם אי אית ליה אינו מועיל ונמצא אינו חלוק ר' יהושע בן לוי עם הברייתא דהברייתא דהצריך תיקון נאה דכלי תוך כלי היינו בין דאיכא ביתא אחרינא בין ליכא וריב"ל דהיקל בתיקון קליש היינו בדליכא ביתא אחרינא וזהו דאמר מר זוטרא לרב אשי כמאן כריב"ל כלומר קולא זאת דעשית בתיקון קליש דמחיצה היא כריב"ל אימור דאמר ריב"ל בדליכא ביתא אחרינא ומר אית ליה ביתא אחרינא וא"ל לאו אדעתאי, וזהו שאמר רבינו בתחילה תיקון דכלי תוך כלי וסיים או עד שיעשה מחיצה בתנאי אם לא היה בית אחר לפי שתיקון זה הוא קליש ולכן בפ"ד מהל' תפילין שלא הזכיר אלא תיקון דכלי תוך כלי לא כתב התנאי דאם לא היה לו בית אחר לפי שתיקון זה מועיל אף דאיכא ביתא אחרינא. ומ"מ יש לגמגם דנמצא רבינו חלוק דעתו מספר התרומות וספר המצוות דפסקו דלא די לס"ת כלי תוך כלי (או)

[אלא] מחיצה גבוה י' טפחים או להוציאו דס"ל דמחיצה עדיפא מכלי תוך כלי והוי פלוגתא בסברא ודעת הרא"ש ג"כ כספר התרומות והמצוות וז"ל אמר ר' יהושע בן לוי ס"ת עושה לו מחיצה גבוה י' טפחים וכו' והא דקתני בברייתא עד שיניח כלי תוך כלי לא קאי אס"ת אלא אתפילין ודוקא ס"ת אבל שאר ספרי הקודש וחומשין כיון שאינם עשוין בגלילה סגיא בכלי על כלי עכ"ל.

והנה במ"ש דתיקון דכלי תוך כלי לא קאי אלא אתפילין יש לגמגם לכאורה דא"כ מאי האי דקאמר ליה מר זוטרא לרב אשי כמאן כריב"ל עד כאן לא קאמר וכו' כמי שאיכא חולק והא ליכא חולק בזה כמ"ש הוא ז"ל. וי"ל דזה שכתב הרא"ש ז"ל דהברייתא לא אירי אלא בתפילין היינו לדעתיה דריב"ל דאי לאו הכי פליג ריב"ל אברייתא ברם מר זוטרא לא ס"ל הכי אלא דהברייתא דקאמר תיקון דכלי תוך כלי הוי גם לס"ת ותפילין וא"צ לחומרא דר' יהושע בן לוי דמחיצה אלא לדידן דס"ל כריב"ל דתיקון דברייתא אינו מועיל לס"ת ואמטו להכי אתה רוצה לעשות מחיצה עדיין לא הועלת כלום דעד כאן לא קאמר אלא בדליכא ביתא אחרינא.